

*Б.І. Шуневич, д-р пед. наук, доцент
(Львівський державний університет безпеки життєдіяльності)*

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМБІНОВАНОГО НАВЧАННЯ У ЛЬВІВСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

У статті проведено короткий аналіз нормативно-правової бази стосовно впровадження нових технологій навчання в освітніх закладах України і, зокрема, у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності, комбінованого навчання (КН). Описано етапи впровадження КН, а саме: створення електронної бібліотеки навчальних матеріалів, розроблення і впровадження дистанційних курсів, поєднання дистанційного і традиційного навчання курсантів і студентів за допомогою Віртуального університету.

Ключові слова: комбіноване навчання, дистанційне навчання, дистанційний курс

Вступ. Приєднання до Болонської декларації зобов'язує навчальні заклади України вжити ряд заходів для модернізації освіти, провести інноваційні зміни технологій освітнього процесу, зокрема впровадження дистанційного навчання (ДН).

Перспективним напрямом у викладанні навчальних дисциплін є використання комбінованого навчання, тобто поєднання в різній пропорції дистанційного з традиційним денним або заочним навчанням. Таке навчання відоме за кордоном і в Україні також як вбудоване або змішане [1].

Мета статті - провести аналіз нормативно-правової бази стосовно впровадження нових технологій навчання в освітніх закладах України і, зокрема, у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності (ЛДУ БЖД); етапів впровадження комбінованого навчання в ЛДУ БЖД; навчальних матеріалів і матеріально-технічного забезпечення для організації КН у нашому університеті.

1. Стан нормативно-правової бази стосовно впровадження нових форм навчання. У нашій країні інформатизація суспільства стала державною політикою вже на початку 1990-х рр., а початком розроблення нормативно-правової бази і впровадження дистанційного навчання став наказ міністра освіти та науки В. Кременя „Про створення Українського центру дистанційної освіти” як структурного підрозділу Національного технічного університету України [2].

У грудні 2000 р. міністр освіти і науки України затвердив „Концепцію розвитку дистанційної освіти в Україні” [3], згідно з якою дистанційним навчанням в Україні вважається навчання з використанням Інтернету. До 2000 р. ДН вважалось навчання з використанням спеціально опрацьованих друкованих матеріалів, аудіо- та відеоматеріалів, компакт-дисків, а також навчання з використанням Інтернету, які відомі в країнах СНД, як портфельна та мережева технології дистанційного навчання.

У лютому 2001 р. Міністерство освіти і науки України видало наказ „Про створення Координаційної ради Міністерства освіти і науки України з питань дистанційної освіти” [4].

Офіційне відкриття у березні 2001 року прем'єр-міністром України В. Ющенком Українського центру дистанційної освіти (УЦДО) певним чином легалізувало ДН та стало черговим поштовхом до впровадження нової форми навчання в Україні.

У лютому 2002 р. прийнято Закон України „Про вищу освіту” [5]. У 42 статті 7 розділу Закону „Організація навчально-виховного процесу” вказано, що поряд із заочною формою вже офіційно дозволяється впроваджувати дистанційну форму освіти в Україні.

Спільним наказом Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України „Про проведення педагогічного експерименту з дистанційної форми навчання в

регіонах України" [6] Університету „Україна" надана можливість створити мережу дистанційного навчання у 15 регіонах країни.

Наступним кроком до запровадження ДН в Україні стала Постанова Кабінету Міністрів „Про затвердження Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004-2006 рр.". Основними завданнями Програми було „здійснення нормативно-правового, організаційного, науково-методичного, інформаційно-телекомунікаційного, матеріально-технічного, кадрового, економічного та фінансового забезпечення системи дистанційного навчання; удосконалення структури в системі дистанційного навчання шляхом розширення мережі її центрів; забезпечення контролю якості в системі дистанційного навчання шляхом впровадження в практику експертизи курсів і технологій дистанційного навчання; розвиток дистанційної форми навчання в системі вищої освіти за всіма напрямками підготовки фахівців; забезпечення професійної підготовки та психологічної підтримки окремих груп населення, зокрема безробітних, громадян з особливими потребами, військовослужбовців строкової служби, осіб, що перебувають в місцях позбавлення волі, тощо" [7, с. 2-3].

2004-2005 рр. наказами Міністерства освіти і науки України було затверджено „Положення про дистанційне навчання" [8], оновлено документ за 2001 р. „Про створення Координаційної ради з розвитку системи дистанційного навчання при Міністерстві освіти і науки" [20] і продовжено педагогічний експеримент з дистанційного навчання [9].

Важливе значення у впровадженні дистанційного навчання має Постанова Кабінету Міністрів України №1153 від 07.12.05. про затвердження Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006-2010 роки" [10], розроблення „Проекту ліцензійних умов надання освітніх послуг у сфері вищої освіти за дистанційною формою навчання", прийнятого за основу на засіданні ДАК 21.06.2005 р. [11] і проекту „Програма розвитку дистанційної освіти на 2008-2013 роки" [12].

Цього року розроблено проект «Положення про дистанційне навчання в закладах післядипломної освіти», який було обговорено, доповнено у жовтні 2010 р. і подано на затвердження у Міністерство освіти і науки [13].

У нашому університеті на основі згаданих вище документів розроблено і затверджено вченою радою університету у 2008 р. «Положення про дистанційне навчання у Львівському державному університеті пожежної безпеки», а також «Експериментальну програму впровадження дистанційного навчання у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності на 2008-2012 роки».

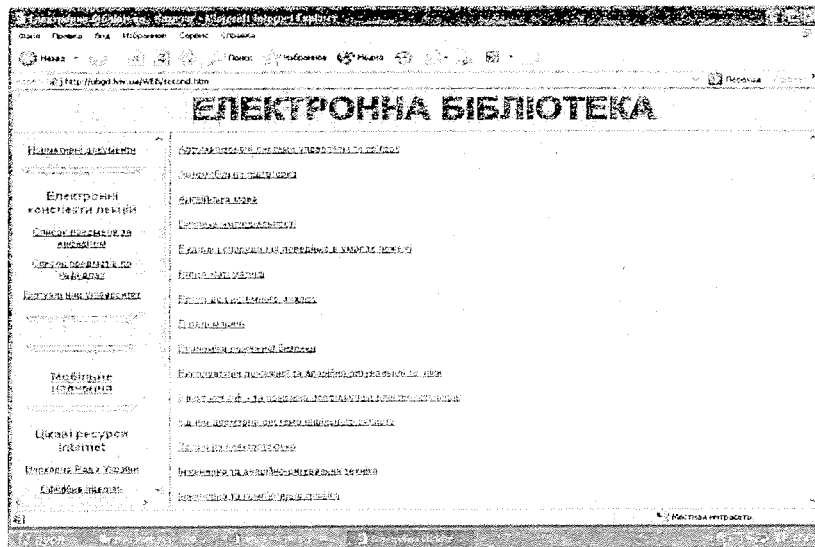
Згаданих вище нормативно-правових документів поки що недостатньо, щоб організувати дистанційне навчання у ВНЗ України, тому в ЛДУ БЖД, як і в багатьох інших навчальних закладах нашої країни і країн СНД, використовуються дистанційні курси або їх елементи, такі як тестування, участь у форумах, е-бесідах (chat), аудіо- і відео конференціях, під час викладання багатьох предметів для курсантів, студентів денного навчання, тобто поступово впроваджується комбіноване навчання.

2. Етапи впровадження комбінованого навчання в ЛДУ БЖД. Специфіка навчання у військових навчальних закладах, коли курсантам доводиться пропускати заняття через чергування, наряди, участь у ліквідації надзвичайних ситуацій та інше, змусила викладацький штат з 2001 р. створювати електронні навчальні матеріали і розміщувати їх в електронній бібліотеці університету. Це давало можливість курсантам мати доступ у межах комп'ютерної мережі університету до навчальних матеріалів (лекцій в текстовому або озвученому форматі, практичних занять, контрольних робіт, лабораторних робіт) пропущених зі згаданих вище поважних причин, опрацювати їх, щоб не мати заборгованостей в кінці семестру. Зараз понад 70 % навчальних дисциплін представлені в електронній бібліотеці університету (рис. 1).

Наступним етапом було створення у 2004 р. факультету заочного і дистанційного навчання, лабораторії ДН та використання на її базі дистанційних курсів укладених на віртуальному навчальному середовищі (ВНС) ILIAS для роботи з курсантами і студентами денного

і заочного навчання. На цьому етапі стало можливим використовувати комбіноване навчання за допомогою Інтернету не тільки в межах, але й за межами університету (рис. 2) [14].

Для організації дистанційного навчання донедавна використовували лише стаціонарні комп'ютери або ноутбуки та Інтернет. Останнім часом з цією ж метою почали використовувати мобільні телефони.

Рис. 1. Веб-сторінка електронної бібліотеки ЛДУ БЖД

Рис. 2. Дистанційне заняття зі студентами денного навчання

Ще одним етапом впровадження комбінованого навчання у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності стала організація Віртуального університету (ВУ) (рис. 3) [15].

Зараз на Веб-сторінці ВУ понад 60 дистанційних курсів на інших матеріалів, які використовуються у навчальному процесі ЛДУ БЖД. У рамках цього університету створено Лабораторію комбінованого навчання та приступили до створення Віртуальної кафедри іноземних мов [16].

Підготовка до створення віртуальної кафедри іноземних мов розпочалася зі створення дистанційних курсів, навчальних матеріалів для викладачів, курсантів і студентів ще у 2005 р. Зараз у розпорядженні віртуальної кафедри є шість дистанційних курсів з англійської мови, два для навчання викладачів і магістрів укладати дистанційні курси, а також розробляються по одному ДК з німецької та французької мов. Цього року укладено угоди про співпрацю у розробленні і обміні ДК з вітчизняними і зарубіжними вищими навчальними закладами.

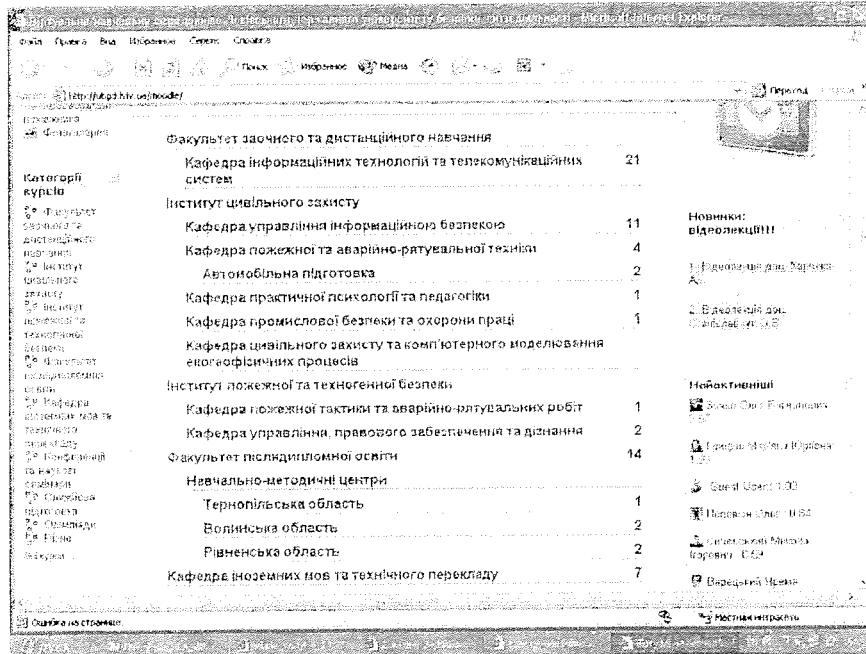

Рис. 3. Веб-сторінка Віртуального університету

Для викладачів ЛДУ БЖД створено бібліотеку друкованих та електронних матеріалів з дистанційного і комбінованого навчання, яку також поповнюють учасники семінарів з інших ВНЗ своїми навчальними матеріалами.

3. Підготовка кадрів для організації комбінованого навчання

Для вивчення науково-педагогічним персоналом університету досвіду впровадження КН у ВНЗ України в лютому 2005 р. організовано щомісячний семінар на тему: „Дистанційне навчання в системі вищої освіти України”.

Проведені семінарські заняття дали можливість професорсько-викладацькому штатові ЛДУ БЖД ознайомитися з теоретичними основами дистанційного і комбінованого навчання.

3 вересня 2005 р. до участі в семінарі було запрошено представників інших навчальних закладів м. Львова, які впроваджують нові технології навчання у своїй роботі. На цьому етапі викладачі ЛДУ БЖД мали можливість обмінятися досвідом впровадження мультимедіа у навчальний процес, а також ознайомитися з місцевим досвідом впровадження дистанційного і комбінованого навчання.

3 грудня 2005 р., крім наших постійних учасників – представників навчальних закладів Львова, у приміщенні Лабораторії дистанційного навчання університету за допомогою аудіо- та відеоконференцій бувають віртуально присутніми ще й науковці з інших навчальних закладів та організацій України. Викладачі університету мають можливість бути присутніми на заняттях комбінованого навчання, дистанційних заняттях, тобто адаптуватися до нової форми навчання в університеті.

Новим напрямом підготовки розробників дистанційних курсів, зокрема, забезпечення вищих навчальних закладів кваліфікованими кадрами для організації в них дистанційного навчання в ЛДУ БЖД, є введення у навчальні плани підготовки студентів старших курсів лекцій і практичних занять, під час яких вони вивчають теоретичні питання ДН, а також укладають дистанційні курси [17].

Під час лекцій курсанти і студенти ознайомлюються з напрямками досліджень з теорії і практики дистанційного навчання в Україні, історією його розвитку на прикладі кількох країн Європи та Північної Америки, основними категоріями і поняттями дистанційного навчання, ранніми і сучасними теоріями ДН у світовій педагогіці, поколіннями і моделями організації дистанційного навчання, основними компонентами його організації; аналізують стан розвитку дистанційного навчання за кордоном; розглядають варіанти економічного аналізу ДН на прикладі вітчизняних і зарубіжних освітніх закладів; вивчають роль маркетингових досліджень у запровадженні дистанційного навчання.

Цей курс професійно зорієнтований на здобуття таких умінь: виявляти нові джерела інформації та відносити їх до певного напрямку дослідження; визначати етапи розвитку ДН залежно від економічного становища країни; правильно використовувати терміни з галузі дистанційного навчання; класифікувати покоління моделей ДН; виділяти особливості кожного періоду і покоління моделей дистанційного навчання; застосувати закордонний досвід у вітчизняній практиці розвитку дистанційного навчання; проводити аналіз ефективності ДН з точки зору навчального закладу і студента, а також розуміти суть комбінованого навчання.

Навчальний курс закладає міцне підґрунтя для оволодіння іншими важливими курсами, пов'язаними із впровадженням нових технологій навчання у ВНЗ України.

Під час практичних занять у комп'ютерній лабораторії з доступом до Інтернету студенти розробляють тести, анімаційні, відео- й аудіоматеріали, з яких укладають дистанційні курси у віртуальному навчальному середовищі Moodle для заданих тьютором предметів за участю викладачів, які запропонували свої матеріали для укладання цих курсів.

Такий вид підготовки кадрів для організації дистанційного і комбінованого навчання поряд з роботою основних вітчизняних закладів з підготовки та перепідготовки координаторів дистанційного навчання, системних адміністраторів, розробників дистанційних курсів та інших спеціалістів з дистанційного і комбінованого навчання у Києві і Харкові дасть можливість швидко і ефективно впровадити нову форму навчання в Україні.

Висновки. Впровадження ДН в Україні регулюється державними органами влади у вигляді указів, постанов, положень, які є обов'язковими для виконання всіма вітчизняними навчальними закладами. Негативним у впровадженні дистанційного навчання через укази, постанови, положення є те, що вони не встигають за вимогами часу стосовно нових форм, технологій навчання, а отже гальмують розвиток ДН в Україні, а позитивним – вимоги до впровадження однакові в усіх ВНЗ.

Поряд з підготовкою кадрів і підвищення кваліфікації для організації ДН у провідних ВНЗ нашої країни, важливе значення має створення таких центрів підготовки в регіонах, обласних центрах України. Це дасть можливість швидше і якісніше впровадити дистанційне і комбіноване навчання у ВНЗ нашої країни.

Тимчасові проблеми впровадження дистанційного навчання, які пов'язані з недостатньою кількістю ліній зв'язку з високою пропускнуою спроможністю, сприяють поширенню комбінованого навчання у ВНЗ України, для організації якого потрібно мати відповідну базу, а саме: сучасні комп'ютерні класи з великою кількістю робочих місць, програмне забезпечення, дистанційні курси і висококваліфікований технічний персонал.

У нашому університеті створено всі умови для впровадження комбінованого навчання. Відповідно до наказу МОН України № 847 від 24.12.2003 р. «Про затвердження ліцензійних умов надання освітніх послуг» на 100 студентів повинно припадати 12 комп'ютерів. На таку кількість курсантів/студентів нашого університету припадає 15 комп'ютерів. У нашому розпорядженні є два канали (6 і 12 Мгб) оптоволоконного зв'язку для доступу в Інтернет.

Крім цього, кафедри використовують для навчальних цілей інтерактивні дошки і графічні планшети, комп'ютери яких також приєднані до мережі Інтернету.

Досвід запровадження комбінованого навчання стане важливою базою до переходу в перспективі до суто дистанційного навчання у ВНЗ, коли буде достатня кількість студентів, які захочуть навчатися дистанційно з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, будуть функціонувати відповідні лінії зв'язку та нормативно-правові документи щодо ДН в Україні.

Список літератури:

1. **Муліна Н.** Методика розробки та використання дистанційного курсу англійської мови (старший ступінь у вищому технічному закладі освіти). Автореф. дис. ... к. пед. н.: 13.00.02 / Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2001. – 22 с.
2. Про створення Українського центру дистанційної освіти: Наказ міністра освіти та науки України № 293 від 07.07.00. – К., 2000. – 1 с.
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. – К., 2001. – 12 с.
4. Про створення Координаційної ради Міністерства освіти і науки України з питань дистанційної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України № 91 від 26.02.2001 р. – К., 2001. – 1 с.
5. Закон України „Про вищу школу” // Освіта. – 2002. – 20-27 лютого.
6. Про проведення педагогічного експерименту з дистанційної форми навчання в регіонах України: Наказ Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 02.07.03, № 432/36. – К., 2003. – 5 с.
7. Про затвердження Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004-2006 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2003 р. № 1494. – К., 2003. – 6 с.
8. Положення про дистанційне навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.01.04 № 40. – Режим доступу: <http://www.gdo.kiev.ua/files/db.php?st=1078&god=2004>. – Заголовок з екрана, 2010.
9. Про створення Координаційної ради з розвитку системи дистанційного навчання при Міністерстві освіти і науки: Наказ Міністерства освіти і науки України № 335 від 26.04.04. – К., 2004. – 5 с.
10. Про затвердження Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006-2010 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2005 р. № 1153. – К., 2005. – 13 с.
11. Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти за дистанційною формою навчання: Проект прийнятий за основу на засіданні ДАК 21.06.05. – К., 2005. – 2 с.
12. Лист Міністерства освіти і науки України ректорам вищих навчальних закладів № 1/9-8 від 11.01.08.
13. Положення про дистанційне навчання в закладах післядипломної освіти. Проект від 19.07 2010 р. – Київ, 2010. – 18 с.
14. **Коваль М.** Шляхи популяризації комбінованого і дистанційного навчання у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності / М. Коваль, Б. Шуневич // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2007, № 1. – С. 207-210.
15. **Козяр М.** Віртуальний університет: Навч.-метод. Посібник / М. Козяр, О. Зачко, Т. Рак. – Львів: Львів. держ. ун-т безпеки життєдіяльності, 2009. – 168 с.
16. **Шуневич Б.** Віртуальна кафедра іноземних мов: підготовка навчальних матеріалів / Б. Шуневич, О. Іванів // Нові інформаційні технології в освіті для всіх: інноваційні методи та моделі: Матеріали 4-ої Міжнародної конференції, м. Київ, 24-26 листопада 2009 р. – Київ, 2009. – С. 444-451.
17. **Шуневич Б.** Новий варіант підготовки розробників дистанційних курсів / Б. Шуневич // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. – Львів: Вид-во ЛДУ БЖД, 2009. – № 3. – С. 144-149.

**ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ КОМБИНИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ
ВО ЛЬВОВСКОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ УНИВЕРСИТЕТЕ
БЕЗОПАСНОСТИ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

В статье проведен краткий анализ нормативно-правовой базы по внедрению новых технологий обучения в образовательных заведениях Украины и в частности во Львовском государственном университете безопасности жизнедеятельности, учебных материалов и материально-технического обеспечения для организации комбинированного обучения (КО) в нашем университете. Кроме этого, описаны этапы внедрения КО, а именно: создание электронной библиотеки учебных материалов, разработка и внедрения дистанционных курсов, сочетание дистанционного и традиционного обучения курсантов и студентов с помощью Виртуального университета.

Ключевые слова: комбинированное обучение, дистанционное обучение, дистанционный курс

B. Shunevych

**PROSPECTS OF IMPLEMENTING BLENDED LEARNING AT LVIV STATE
UNIVERSITY OF VITAL ACTIVITY SAFETY**

In the article the legislative norm for implementing new learning technologies at educational institutions of Ukraine and, in particular, at the Lviv State University of Vital Activity Safety, training materials and logistics for the blended learning (BL) organization at our University are analysed. Moreover, stages of BL implementation, namely: creating an electronic library of training materials, development and implementation of distance learning courses, a combination of distance and traditional education of cadets and students by means of the Virtual University are described.

Key words: combined training, distance learning, distance learning course.

